

І. І. ВАЩЕНОК*

**ВІДЗНАЧЕННЯ 120-РІЧЧЯ УТВОРЕННЯ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ
ГУБЕРНСЬКОЇ ВЧЕНОЇ АРХІВНОЇ КОМІСІЇ
У ДЕРЖАВНОМУ АРХІВІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
(23 листопада 2016 р.)**

2016 р. виповнилося 120 років від часу заснування Чернігівської губернської вченої архівної комісії, яка започаткувала системну організовану роботу зі збирання та збереження архівних документів на Чернігівщині. Основним завданням комісії було: вивчення складу справ губернських архівних установ, відбирання їх для постійного зберігання в архіві, а також виділення документів для знищення; збирання свідчень в архівах і в приватних осіб про наявність документів щодо історії Чернігівського краю та виготовлення копій з них; нагляд за тим, щоб пам'ятки архітектури без відома комісії не перебудовувалися і не знищувалися; участь у археологічних розкопках; організація при архіві історичного музею, а також створення предметного, іменного та географічного покажчиків до документів і видання збірок з історії краю.

Цій даті було присвячене засідання “круглого столу”, що відбулося у Держархіві Чернігівської області 23 листопада 2016 р. Як відомо, Чернігівська губернська вчена архівна комісія з початку свого заснування мала доволі різнобічні завдання, тому у роботі “круглого столу” взяли участь, окрім працівників архіву, представники Чернігівського обласного історичного музею імені В. В. Тарновського та Чернігівської обласної універсальної бібліотеки імені В. Г. Короленка.

Із вступним словом про основні історичні віхи діяльності та досягнення Чернігівської губернської вченої архівної комісії виступила директор Держархіву Чернігівської області Р. Б. Воробей.

У рамках проведення “круглого столу” відбулася презентація фотодокументальної виставки “До 120-річчя від дня заснування Чернігівської губернської вченої архівної комісії”. Серед експонатів – документи українського історика-джерелознавця, відомого дослідника Чернігівської архівної комісії Григорія Михайловича Кураса (1957–

* *Ващенко Ірина Іванівна* – начальник відділу використання інформації документів Державного архіву Чернігівської області.

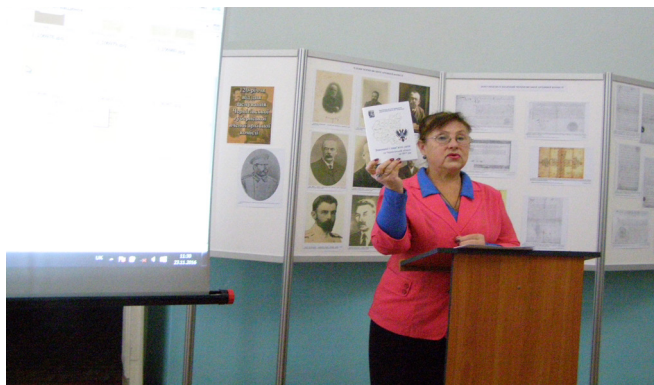
Р. Б. Воробей,
директор
Державного архіву
Чернігівської
області.

2008). Документи вченого були передані до архіву у 2012 р. його сестрою. На виставці вони експонувалися вперше після опрацювання та формування у колекцію особового фонду.

У 1980 р. Григорій Курас закінчив історичний факультет Чернігівського педагогічного інституту; з 1984 р. розпочав працювати над дисертаційним дослідженням “Чернігівська архівна комісія та її внесок у вивчення історії України”. Збирав документи в Києві, Чернігові, Москві, Ленінграді, опрацював значний архівний масив і у 1992 р. успішно захистив кандидатську дисертацію¹. З 1998 р. Г. М. Курас разом із родиною мешкав у Нью-Йорку (США). З цього часу він систематично проводив пошуки архівних документів про істориків – вихідців із Чернігівщини; з науковою метою ретельно опрацьовував архіви Української Вільної Академії Наук (УВАН) у США, Наукового Товариства ім. Шевченка (НТШ), українські джерела Бахметьєвського архіву російської та східноєвропейської історії і культури Колумбійського

О. В. Носенко,
начальник відділу
забезпечення
збереженості документів,
обліку та довідкового
апарату Державного
архіву Чернігівської
області.

В. І. Солонікова,
бібліотекар відділу
краєзнавства
Чернігівської
обласної
універсальної
бібліотеки імені
В. Г. Короленка.

університету, матеріали Української бібліотеки й архіву в Стемфордї (штат Конектикут, США), Слов'янського відділу Нью-Йоркської публічної бібліотеки тощо. Результати пошуків втілилися у низці публікацій, що побачили світ в Україні та США. У 2005 р. дослідника обрали членом-кореспондентом УВАН у США. Він також був представником журналу “Сіверянський літопис” у Нью-Йорку. Помер учений на 51-му році життя 16 березня 2008 р.

Про колекцію Г. М. Кураса та про документи з цієї колекції, представлені на виставці, повідомила у своїй доповіді Н. М. Лобанова, заступник директора Держархіву Чернігівської області. Серед документів – нотатки Г. М. Кураса, члена-кореспондента Української Вільної Академії Наук у США (м. Нью-Йорк), надруковані в “Чернігівському крайовому історичному архіві”, у яких йдеться про рештки величезного архіву Чернігівського губернського правління, що були зібрані членами архівної комісії і збереглися до наших днів². Цікава інформація міститься також у рукописних нотатках автора під назвою “Діяльність Чернігівської архівної комісії в області архівознавства та археографії”, де йдеться про створення архіву комісії, названо імена тих, хто систематизував документи (Добровольський, Корноухов тощо), а також презентовано звіти комісії за 1903, 1911, 1912–1915рр.³

Окремою групою документів на виставці було представлено джерельну базу вивчення діяльності Чернігівської архівної комісії, що зберігається сьогодні в архіві: друковані видання – “Праці Чернігівської губернської архівної комісії” та “Звіти Чернігівської губернської вченої архівної комісії”. Структуру цих робіт та їх зміст висвітили у своїх доповідях І. М. Рябчук, провідний спеціаліст відділу використання інформації документів Держархіву Чернігівської області та І. І. Ващенко, начальник відділу використання інформації документів Держархіву Чернігівської області.

Зауважимо, що для аналізу доступно 59 журналів засідань архівної комісії, що несуть чимале інформаційне навантаження. У журналах зазначено: дата та місце проведення засідань (найчастіше – в будинку

графу Милорадовича, у приміщеннях дворянського зібрання, чоловічої гімназії, реального училища, у будинку губернатора), імена та прізвища головуючих, присутніх членів Комісії, час початку та закінчення засідання. І, головне, ми дізнаємося, що відбувалося під час проведення самих засідань: вибори та переобрання керівного складу комісії; присвоєння звання “Почесний член комісії”; прийняття до складу Комісії нових членів. Також заслуховувалися виступи відомих науковців та відбувалося обговорення статей, які потім друкувалися на сторінках “Праць”. На засіданнях комісії робилися доповіді про нові надходження документів, музейних експонатів та книжок. Значна увага приділялася також господарським питанням, а саме: замовлення полиць для книжок історичного музею та рамок для портретів, облаштування шаф-вітрин, проведення різноманітного ремонту тощо⁴.

Значний інтерес в учасників “круглого столу” викликала інформація О. В. Носенко, начальника відділу забезпечення збереженості документів, обліку та довідкового апарату Держархіву Чернігівської області щодо аналізу умов зберігання документів архіву у різні періоди його існування.

Зацікавили слухачів і доповіді к. і. н. І. М. Ситого, старшого наукового співробітника Чернігівського обласного історичного музею імені В. В. Тарновського (“Унікальні документи XVI–XIX століть у зібранні Чернігівського обласного історичного музею імені В. В. Тарновського”) та В. І. Солонікової, бібліотекаря відділу краєзнавства Чернігівської обласної універсальної бібліотеки імені В. Г. Короленка (“Джерельна база з історії діяльності Чернігівської губерньської вченої архівної комісії у фондах Чернігівської обласної універсальної бібліотеки імені В. Г. Короленка”).

Підбиваючи підсумки засідання “круглого столу”, Р. Б. Воробей зауважила, що за порівняно короткий період існування (1896–1919 рр.) Чернігівська губерньська вчена архівна комісія стала однією з найпомітніших у науковому відношенні установ в Україні. Незважаючи на те, що архів був порівняно невеликий – декілька тисяч одиниць – все ж таки серед інших архівних комісій він посідав не останнє місце, і прямими нащадками комісії стали сьогодні Держархів Чернігівської області та Чернігівський обласний історичний музей імені В. В. Тарновського.

¹ *Курас Г. М.* Чернігівська архівна комісія та її внесок у вивчення історії України: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.09. Дніпропетровський держ. ун-т, 1992. 19 с.

² Державний архів Чернігівської області. Ф. Р-9044. Оп. 1. Спр. 32. Арк. 60.

³ Там само. Ф. Р-9044. Оп. 1. Спр. 32. Арк. 84–87.

⁴ Труды Черниговской губернской архивной комиссии. Вып. 1. 1897–1898. 26 с.; Вып. 10, 1913, 207 с.